

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta E 62/2021 vp ja U 28/2021 vp

Opetushallituksen lausunto Valtioneuvoston Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn - perustelumuistiosta sekä Valtioneuvoston kirjelmästä komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn sääntelyksi

Sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn - perusmuistiosta sekä valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act). Opetushallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Opetushallitus toteaa, että sekä perustelumuistio että kirjelmä on laadittu hyvin ja ne huomioivat kattavasti tekoälyn mahdollisuuksia ja riskejä. EU:n lähestymistapa tekoälyyn perustuu luottamukseen ja huippuosaamiseen, joiden myötä kansalaiset uskaltavat alkaa hyödyntää näitä teknologioita ja yrityksillä on kannustimia kehittää niitä. Perustelumuistiossa todetaan, että tekoälyn soveltamisala on laajentunut, ja sillä pystytään ratkaisemaan yhä monimutkaisempia ongelmia myös koulutuksen alueella. Nopeasti kehittyvä tekoälyteknologia muuttaa niin oppimista, opettamista kuin koulutustakin. Opetushallitus näkee luottamukseen perustuvan lähestymistavan tekoälyyn hyvänä lähtökohtana. Samaan aikaan on syytä muistaa, että tekoälyyn perustuvat ratkaisut ja järjestelmät edellyttävät korkealaatuista dataa, ja siihen on jatkossa myös erityisesti panostettava.

Perustelumuistiossa todetaan, että digitaalista siirtymää tulee edistää kokonaisvaltaisilla investoinneilla innovatiiviseen teknologiaan ja osaamiseen. Tavoitteeksi on asetettava kaikkien yhdenvertainen osallistaminen digitaaliseen muutokseen, sekä työelämän että väestöryhmien tarpeet huomioiden. Tämä edellyttää koulutuksen ja osaamisen kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehittämistä. Opetushallitus pitää tärkeänä koko väestön ja väestöryhmien tarpeiden huomiointia ja sitä, että kaikilla on aidosti yhdenvertainen osallistumismahdollisuus sekä riittävä perusymmärrys tekoälyn riskeistä ja mahdollisuuksista, sekä tietosuojasta ja tietoturvasta. Riittävä osaaminen omien digitaalisten tietojen hallintaan, valvontaan ja erilaisten seuraamusten ymmärtämiseen tulee jatkuvan oppimisen hengessä olla kiinteä osa lähitulevaisuuden kansalaistaitoja.

Opetushallitus pitää tärkeänä perusmuistion huomiota siitä, että digitaalisten ratkaisujen, tekoälyn ja algoritmipohjaisen päätöksenteon tuen kehittämisessä

kiinnitetään huomiota yhdenvertaisuuteen, sukupuolten tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen. Vinoumien välttämiseksi diversiteettiteemaan on hyvä kiinnittää huomiota myös tekoälyjärjestelmien kehittäjien suhteen. Näin varmistetaan, että turvallinen ja luotettava tekoäly toimii eriarvoisuutta vähentävänä hyvinvoinnin edistäjänä.

Tekoälyä tullaan soveltamaan koulutusalaalla yhä monipuolisemmin ja se on eri ikäisten oppijoiden elämässä läsnä esim. erilaisten interaktiivisten ja adaptiivisten digitaalisten oppimistuotteiden ja oppimisen tukitoimien kautta. On tärkeää esimerkiksi nyt käsiteltävinä olevin keinoin varmistaa, että tekoälyratkaisut toimivat ja niitä kehitetään aidosti oppijan parhaaksi.

Oppimisen rinnalla tekoäly vaikuttaa merkittävästi myös opetukseen ja henkilöstön rooleihin, tehtäviin ja taitoihin. Tekoälyjärjestelmillä tulee olemaan merkittävä rooli myös esimerkiksi eri toimialojen ja alueiden osaamistarpeiden ja sitä kautta koulutustarpeiden ennakoinnissa.

Kirjelmässä on kuvattu tarkemmin tekoälyasetuksen tavoitetta ja sisältöä. Opetushallitus pitää hyvänä, että asetusehdotuksessa tekoälyn oikeudellisen kehyksen luomista lähestytään riskiperustaisesti ja käytötapauskohtaisesti. Tämä luo mahdollisuuden huomioida mm. alaikäiset ja erilaiset oppijat. Asetusluonnoksessa on lueteltu kielletyt tekoälyn käytännöt. Tässä kohdassa todetaan mm. kielletyksi käytännöksi sellaiset järjestelmät, jossa hyödynnetään henkilön haavoittuvuutta iän tai fyysisen tai henkisen vamman vuoksi aiheuttaen todennäköisesti henkilölle toiselle henkilölle fyysistä tai psyykkistä haittaa. Erityisesti alaikäisten oppijoiden käytötapaukset tekoälyjärjestelmien kohdalla on syytä tarkkaan määritellä.

Keskeisessä roolissa koulutusalan näkökulmasta ovat myös oppijoiden henkilötietojen keräämiseen, tallentamiseen ja käyttöön liittyvät turvallisuuteen ja yksityisyyteen liittyvät näkökohdat. Kirjelmässä todetaan, että riippuen lopullisen sääntelyn sisällöstä ja suhteesta EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen, ehdotetuilla käyttäjiä koskevilla velvoitteilla (kuten lokitietojen ylläpitoon liittyvät velvoitteet) voisi olla vaikutusta myös henkilötietojen käsittelyn valvontaan. Valvontaa tehdään jo tietosuoja-asetuksen perusteella, joten merkittäviä vaikutuksia ei välttämättä aiheutuisi. Opetushallitus toteaa, että vaikka EU:n tietosuoja-asetus antaakin hyvän pohjan väärinkäytösten välttämiseen, on tekoälyn hyödyntämisen suhteen erityisen tärkeää keskustella ja sopia eurooppalaisista eettisistä säännöistä huomioiden myös lapset ja nuoret.

Muun muassa edellä mainitusta johtuen Opetushallitus pitää tärkeänä, että sekä EU-tasolla että kansallisella tasolla laaditaan tekoälyn käytölle ja kehittämiselle eettiset pelisäännöt, jolloin tekoäly valjastetaan oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen erityisesti lasten ja nuorten oikeudet ja tarpeet (kuten rajoittuneet mahdollisuudet tehdä omien tietojensa käyttöä koskevia päätöksiä ja valvontaa) huomioiden.

Asetusehdotuksessa luodaan puitteet vapaaehtoisten menettelyohjeiden luomiselle ja kehoitetaan jäsenvaltioita ja komissiota edistämään tällaisten sääntöjen tuottamista ja omaksumista. Opetushallitus näkee tämän tekoälyjärjestelmien luotettavuutta lisäävänä ja siten niiden käyttöönottoa todennäköisesti edistävänä tekijänä.

7.9.2021

OPH-3354-2021

Opetushallitus pitää kannatettavana algoritmien avoimuuden ja niiden tulkinnan helppouden vaatimusta, sillä ne kasvattaisivat myös kansalaisten luottamusta tekoälyn edistämiseen.

Johtaja

Paula Merikko

Tietohallintojohtaja

Erja Nokkanen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.